

Iver Anton Smerkerud (1861–1930)

Av Karin Dahlstrøm Hansen

Smeden Iver Anton Smerkerud var min morfar. Han døde dessverre før jeg ble født, så det jeg kan fortelle ham har min mor, smedens datter, Ingeborg, fortalt meg og skrevet ned.

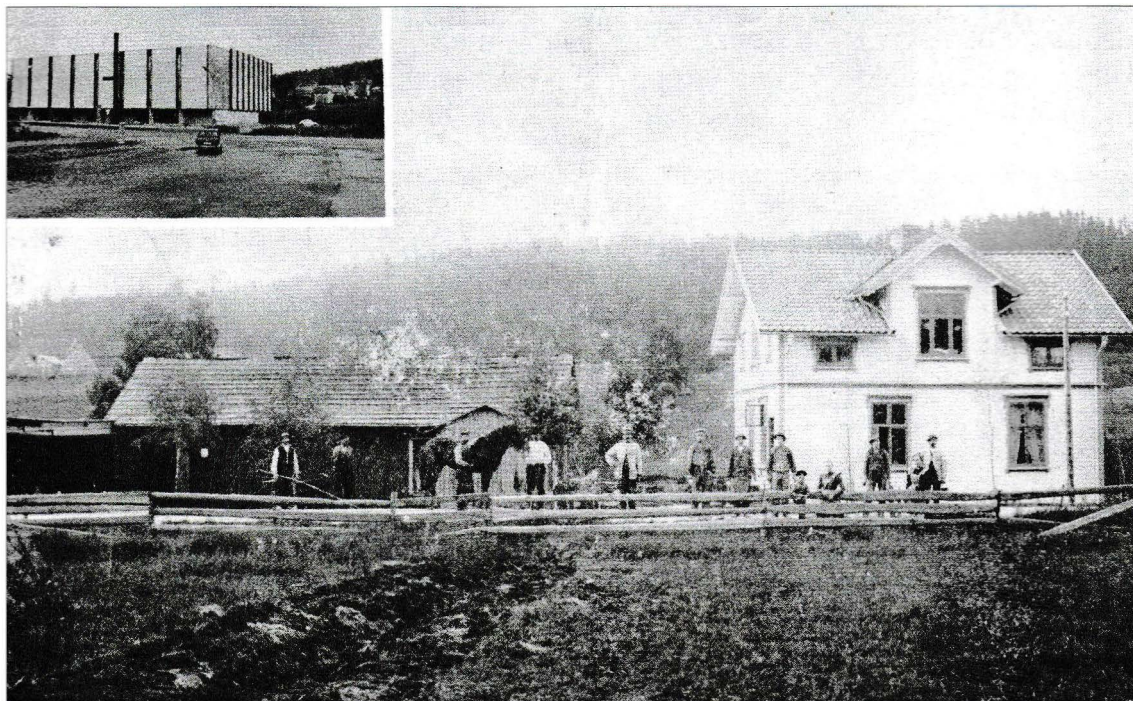
Bestefar, smeden Smerkerud, var født på gården Sør-Smerkerud i Trømborg, nest yngst av en søskenflokk på fem og sønn av Maren Iversdatter fra Smerkerud og Gustav Johnsen fra Vestre Bøler i Trømborg.

Bestefar var utdannet hovslager og smed, trolig av smeden Halvor Larsen fra Lytomt og senere Smedstua under

Østre Haga. Fra 1893 drev han som smed på Busterud i Halden.

Mens han var der, giftet han seg med bestemor, Annette Lorenze Larsdatter fra Øvre Hersleth i Hærland. Hun var datter av Lars Nielsen Hersleth, opprinnelig fra Vandog/Høytorp, og Inger Marie Weldingh fra Korterud i Hærland. I Halden ble også det første barnet, Ivar, født.

Imidlertid ble nok lysten stor til å flytte tilbake til slekten og Eidsberg, og allerede i 1896 finner vi dem på eiendommen «Moseby» på « åsan», som de etter hvert kjøpte av «Hjemmets

«Moseby» i Smedgaten, smeden Smerkeruds smie og bolig. Til venstre står to læregutter og Smerkerud med hesten. Til høyre ved gjerdet står smedens kone, Annette Lorenze, med sønnen Ivar. Damen til høyre i hvitt forkle er Gerda Hansen som sydde hatter og leide to rom i 2. etasje. Hun ble senere Mysens første forretningskvinne. Innfelt: Eidsberghallen som Moseby måtte vike for. Bildet er en kopi fra en Mysenkalender.

Venner». Der bygde bestefar smie og bolig ved siden av svogeren, smed Revhaug, som var gift med hans søster Ellen Marie. Huset og smia er borte, men lå der «Idrettshallen» ligger i dag.

Bestefar hadde mye å gjøre, var flink og godt likt av bøndene som kom for å få skodd hestene eller laget andre ting. Han hadde som regel tre–fire svenner i arbeid, og disse bodde i et tilbygg til smia. Han drev som smed og hovslager, men lagde også annet, bl.a. vogner og sluffer, som var på utstilling i Kristiania.

Men – som med smeden Revhaug – selv om det var mye å gjøre, var vel ikke inntekten så stor. Det var ikke bestandig så mye kontanter blant folk, så da kunne betalingen ofte bestå av en sekk poteter eller mel for utført arbeid. Og skulle det skos hester eller annet arbeid til jul eller andre høytider, var det ikke uvanlig at bøndene skulle bes inn på kaffe og en juledram.

Senere tok han også arbeid i Askim da byggingen av kraftanlegget ved Kykkelsrud startet, og han reiste også til Rjukan på arbeid. Det var fint å arbeide der og godt betalt.

Helseproblemer og nye utfordringer

Bestefar fikk etter hvert store ryggplager og gikt, og måtte slutte som smed. Det hadde vel tatt på å stå i åpen smie året rundt med trekk og kulde.

Familien måtte etter hvert selge «Moseby» og smia, og kjøpte i 1915 eiendommen «Norbæk» øst for Vandugbakken, tvers over gaten for «Hans S. Olsen».

Under 1. verdenskrig startet bestefar og bestemor fiskeforretning – «Mysen Fisk og Vilt» – i Storgaten i «Indres» gamle lokaler, og der var det lange køer

*Smeden Iver Anton Smerkerud
med sin kone Annette og de to eldste barna,
Thorstein (f 1896) og Ivar (f 1894)
Bildet utlånt av Karin Dahlstrøm Hansen.*

utenfor butikken når det ryktes at fisken kom med toget.

Bestefar var dessuten ganske oppfinnsom, og var den første som lagde iskrem for salg i butikk og på Momarken. Isen ble kjernet i kjelleren hjemme, og når det var stevner på Momarken, var de eldste døtrene der og solgte isen, som besto av to kjekser med et lag is imellom.

Bestefar ble betegnet som en humørfyllt, blid og pratsom mann. De siste fire–fem årene han levde hadde han imidlertid dårlig nelse, og da holdt han seg for det meste i ro hjemme og stelte med hus og hage, inntil han døde 69 år gammel.

Smedens kone Annette f. Hersleth (1871–1966)

Familien vokste og det kom etter hvert elleve barn, hvorav ti vokste opp: Ivar, Thorstein, Marie, Håkon, Anna, Weldingh, Ingeborg, Knut, Thor og Bjørn.

Bestemor hadde naturligvis mye å gjøre. I tillegg til, en etter hvert, stor familie skulle hun også vaske tøyet for de smedsvennene som ikke bodde hjemme, og hun hadde dem også i kosten. Den første tiden hadde de heller ikke innlagt vann, så bestemor måtte bære vann ganske langt – fra oppe ved Mysen kirke.

Til tross for travle dager med barn og et gjestfritt hus var bestemor levende opptatt av samfunnsspørsmål, og selv om hun ikke var politisk aktiv, likte hun godt å ta en diskusjon med barn og etter hvert svigerbarn. Hun var en ivrig forkjemper for opprettelse av Mysen sykestue og var en av dem som dannet «Syklubben 1910» for det formålet.

Som en kuriositet fortelles det at hun var med og gikk «Fredsmarsjen» i 1945 i en alder av 71 år – ikke så verst på den tiden.

Bestemor ble nesten 96 år og var Mysens eldste da hun døde, men åndsfrisk til det siste, fulgte med på nyhetene og avisene, og var fortsatt veldig begeistret for å få besøk.

En aktiv familie i det sosiale liv

Bestefar og bestemor var veldig sosiale og hadde også et gjestfritt hjem med en stor omgangskrets. Når det kom familie og venner «til byen» fra bygdene omkring, måtte de alltid innom for kaffe og en prat. Mysen var jo ikke noe stort sted med ca. 2000 innbyggere,

men det hadde jernbane, postkontor, sorenskriverkontor, telegrafstasjon og mange store forretninger, så det var stor stas å komme til Mysen. Det var nesten som å komme til byen for de som bodde på landet. Bestemor og bestefar var blide og gjestfrie og syntes alltid det var hyggelig å få besøk, og bestemor hadde alltid noe godt å servere.

Bestefar var medlem av skoletilsynet og av Eidsberg herredstyre 1902–1904, valgt på Venstres liste i Eidsberg hovedsogn.

Det var mye sang og musikk i hjemmet. Bestefar spilte i sine yngre dager tuba og var en av stifterne av «Jørgentvedt-musikken» i 1897, som spilte ved tilstelninger og dans, og etter hvert i 17. mai-toget.

Aktive barn og ungdommer

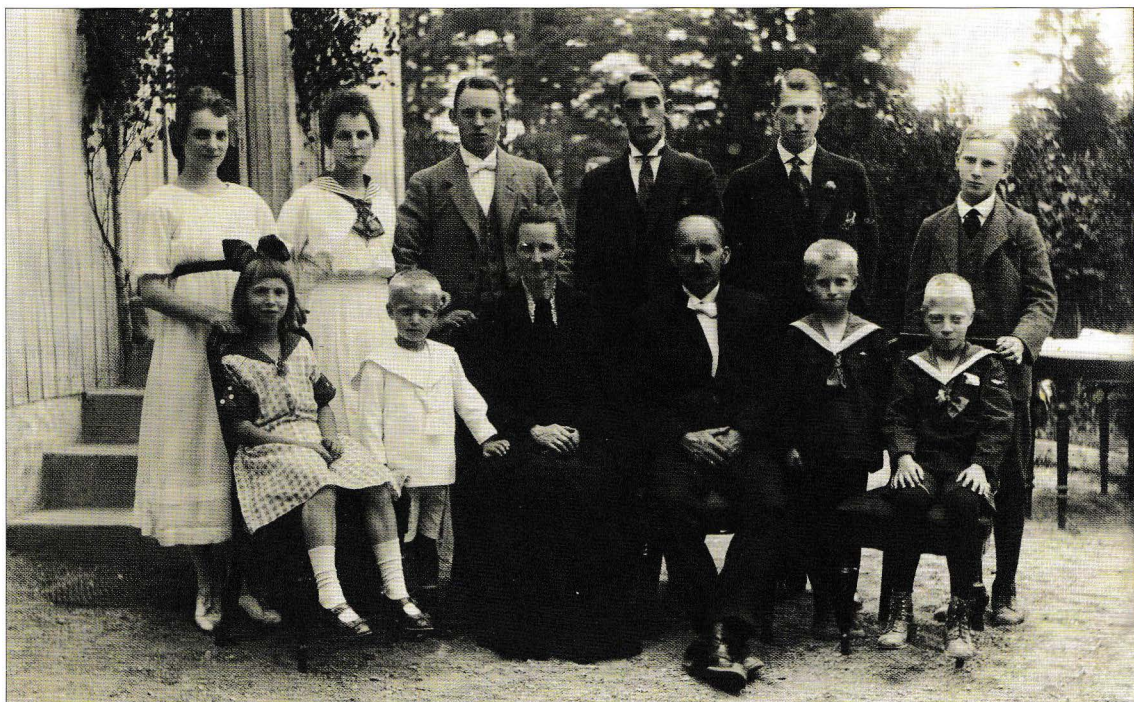
Barna var, etter hvert som de vokste til, også aktive i lokalsamfunnet.

De tre yngste barna – Knut, Thor og Bjørn – spilte som voksne i orkesteret «Moonlight players» – et band som spilte til dans. De hadde forøvrig alle tre vært med i guttemusikken, og Knut fortsatte også i ungdomskorpset.

Thor var flink til å spille gitar og var også med i Mysen mannskor. Knut spilte både banjo og munnspill og var en mye benyttet skuespiller i Mysen-revyene i mange år.

Ivar var en ivrig sanger og med i Metodistkoret, og både han, Knut og Håkon var ivrige sykkelryttere. Knut var i 1928 formann ved stiftelsen av Mysen sykkelklubb.

Knut var med i herredsstyret 1946–47 før han flyttet fra Mysen, Torstein hadde gått i murerlære og var med og bygde Arbeidersamfunnet, Ingeborg var med i

Fra sølvbryllupet i 1919. Ekteparet Smerkerud med 10 barn. Foran fra venstre: Ingeborg, Bjørn, Annette, Iver Anton, Thor og Knut. Bak Anna, Marie, Ivar, Torstein, Håkon og Weldingh. Bildet er fra Norbæk. Utlånt av Karin Dahlstrøm Hansen.

Mysen damekor og Idun Dameklubb, og Marie var i det første kullet som gikk på Bondelagets folkehøyskole, der broren Thor også gikk senere.

Håkon var den eneste, bortsett fra søsteren Anna, som ble boende på Mysen hele livet, var aktiv i kommunepolitikken etter krigen og medlem av Mysen herredstyre i 1960 og to perioder i felleskommunen, med i en rekke råd og utvalg og var med og stiftet «Vandugbakken Vel». Han var også ivrig sykkelrytter i Mysen IF der han senere også ble administrator.

Etter hvert som barna vokste opp, ble hjemmet også et populært tilholdssted for barnas venner, og bestemor og bestefar trivdes blant de unge. Kjelleren i huset på «Norbæk» hadde i gamle dager inngang fra hagen. Der ble det hver vår vasket og kalket og

brukt som sommerkjøkken med ovn og langbord.

De største guttene dro på krepsing, for krepsen var godt betalt, men noe beholdt de, og da ble det krepsfest i kjelleren. Da ble det hengt opp lykter i hagen og spilt og danset, og om høsten var det sildelag der.

Mine egne minner fra Mysen

Som barnebarn av smeden Smerkerud, og oppvokst i Askim, var ikke veien lang til Mysen og Norbæk, og vi var veldig ofte der på besøk. Bestemor levde dessuten til jeg selv var voksen.

Tvers over veien for Hans S. Olsen, med urmaker Svennebys butikk og «Apotekerskauen» på høyre side og huset til familien «Martinsen» på venstre, minnes jeg en «enormt lang» grusgang ned til huset «Norbæk», som

lå ute på pynten med Høytorpjordet bortenfor. Eiendommen hadde hage med trær og busker og hagemøbler, og et stort uthus i to etasjer, der det var veldig spennende å gå på oppdagelsesferd. I sin tid var det både griser og høner der.

Det var alltid liv og røre og mye latter og moro på «Norbæk», og til jul, i allefall i min tidlige barndom, var mange av familien hjemme på overnattingsbesøk med ektefeller og barn, og om sommeren kom de for å plukke bær og frukt. år noen hadde meldt sin ankomst fra Oslo eller lengre unna, gikk budet rundt om at da måtte alle ta en tur til Norbæk for å treffe slekten, og vi fettere og kusiner hadde mye moro der. Tante Anna, som hele livet hadde arbeidert ved «Telegrafene», ble boende hjemme. Da bestemor begynte å bli gammel, og etter hvert gikk bort, var det Anna som ble familiens samlingspunkt.

a. Jeg sitter igjen med minner om en

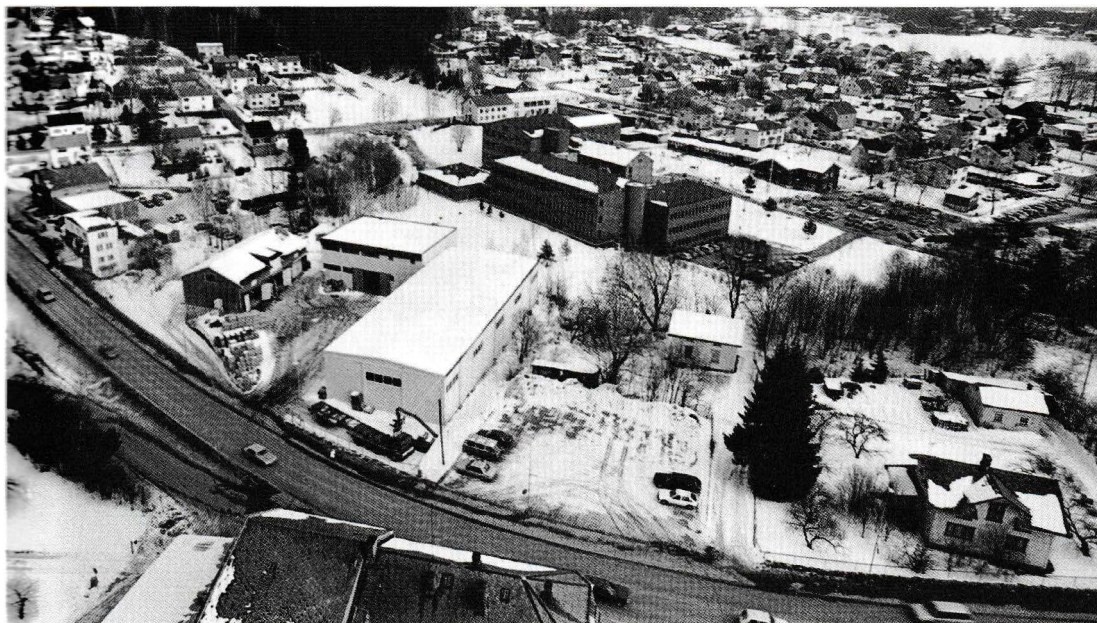
sammensveiset familie og tette familiebånd der alle stilte opp for hverandre.

Huset ble revet for mange år siden, den bratte dalen bak huset er doset ut, bekken, Apotekerskauen, Svenneby og urmakerbutikken er borte, Martinsens hus er blitt til parkeringsplass og buss-lomme.

Smeden og hans familie er også forlenget borte, men hagegangen ligger der fortsatt – kortere nå enn jeg husker den fra barndommen – men med minnet om en fordums smed som satte spor etter seg med et navn på en gate i Mysen.

Kilder:

- Mysen-leksikon
- Nekrologer fra «Indre»
- Samtaler og notater fra smed Smerkeruds datter Ingeborg Dahlstrøm
- Mine egne minner.

Til høyre for det lange lagerbygget på tomten til Hans S. Olsen ligger en parkeringsplass, bak denne ligger eiendommen Norbæk, hvor Smerkerudfamilien bodde. Flyfoto fra Indre Smaalenenes Avis.